

Capitals of Local Communities and Tourism-Oriented Economic Development: A case study of Target Villages for Tourism in Zanjan Province

Samira Mosavi¹, Jamshid Einali², Farhad Javan³

1. Department of Geography, Faculty of Humanities, University of Zanjan, Zanjan, Iran

Email: ssmousavi023@gmail.com

2. (Corresponding Author) Department of Geography, Faculty of Humanities, University of Zanjan, Zanjan, Iran

Email: einalia@znu.ac.ir

3. Department of Tourism Management, Faculty of Cultural Heritage, HandiCrafts and Tourism, University of Mazandaran, Babolsar, Iran

Email: f.javan@umz.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article History:

Received:

30 March 2025

Received in revised form:

24 May 2025

Accepted:

29 June 2025

Available online:

4 August 2025

Keywords:

Capital,
Rural Society,
Rural Tourism,
Rural Economy,
Zanjan Province.

ABSTRACT

The purpose of the research is to evaluate the role of the capital framework of the rural community in the development of the rural economy through the development of tourism in the target villages of Zanjan province. For this purpose, from each of the eight cities of the province, only one village has been selected as a tourism destination by the tourism organization. The statistical population of sample villages in 2016 comprised 8,812 cases. A sample size of 327 individuals was determined using Cochran's formula. Data collection was carried out through questionnaires. In order to analyze the data, statistical tests such as one-sample t, multivariate linear regression, correlation and agreement tables, and Kruskal-Wallis have been used. The results of the analysis showed that all dimensions of the local community's capital are higher than the numerical desirability of the test and show a significant difference at the 99% level, and among the dimensions of the rural community's capital, social capital (3.8245), and built capital (3.9635), respectively. They have had the most significant impact on the development of the rural economy. On the other hand, the development of tourism in the sample villages has had a positive effect on the diversity of income sources for residents (3.5315) and improved employment and income opportunities (3.3637). Also, the results of the linear regression analysis according to the coefficient of determination (0.901) and the value of the F test statistic equal to 394.172 showed that the most direct impact of the dimensions of local community capital in the rural economy through the development of tourism from the point of view of the respondents living in the target villages of the studied tourism. The sequence belongs to financial capital (0.546) and social capital (0.512).

Cite this article: Ghasemzadeh, R., & Kharazmi, O. A. (2025). The Concept and Dimensions of Risk Management in Smart Cities: A case study of Mashhad Municipality. *Human Geography Research Quarterly*, 57 (2), 65-81.

<http://doi.org/10.22059/JHGR.2024.371800.1008668>

Extended Abstract

Introduction

Rural areas and communities significantly influence developing countries' political and economic stability. On the other hand, rural areas in developing countries, especially Iran, have economic challenges such as extensive rural-urban migration and the aging of the rural population structure, severe changes in land use, limited job opportunities and high unemployment rate, weak public infrastructure and failure of commercial and market networks, low level of productivity of production factors and weak managerial and technical knowledge, high outflow of capital and limited resources and weakness economic capacities, and the like are facing the rural community with many challenges in achieving economic equality and sustainability of socio-economic development. On the other hand, the emergence of socio-economic changes caused by globalization, the rapid development of urbanization, insufficiency of agricultural sector activities in providing livelihood, and attention to tourism development as a complement to economic development by utilizing local community funds is a solution for rural development. Therefore, in Zanjan province, 16 villages with tourism capacities and attractions in historical, natural, and cultural fields have been identified and introduced as target villages for tourism by the organization of tourism, cultural heritage, and handicrafts. Better planning to properly use rural community funds in different dimensions can provide the basis for sustainable development, especially in rural economy indicators. In this regard, the purpose of this research is to evaluate the role of the local capital framework of the rural community in developing the rural economy by taking advantage of the development of rural tourism in the target villages of Zanjan province. It tries to answer questions:

- 1- What is the relationship between the local community's capital and the tourism development in the target villages?
- 2- What are the most important assets of the local community in developing the local economy through tourism?

Methodology

The current research is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of method. The methods and tools of information gathering in the current research included library and field methods based on observation and completing the questionnaire. To determine the validity of the questionnaire, after preparing it, the supervisors and advisors initially controlled the questionnaire questions, and meaningless and irrelevant questions were removed. In order to determine the reliability coefficient, 30 questionnaires (about 10% of the sample) were distributed among the household heads of the studied villages. After collecting the data from the questionnaires, the data was entered into the computer, and using Cronbach's alpha test, the validity of the questionnaires was obtained as 0.867. The statistical population of the research includes the target villages of tourism in Zanjan province, which, according to cost and time limitations, and for detailed study, one case from each city of the province has been selected as a sample. Several 327 cases were selected for studying and completing the questionnaire using Cochran's sampling formula. Statistical tests such as one-sample t, Kruskal-Wallis, regression, and Spearman's correlation were used for quantitative data analysis.

Results and discussion

The results of the desirability of local society's capital indices using a one-sample t-test with the assumption of numerical desirability of 3 as the mean of the Likert spectrum showed that this amount is higher than the numerical desirability of the test for all dimensions of local community capitals and shows a significant difference at the 99% level which shows the positive impact of all aspects of the local community's capital in the development of the local economy based on tourism and the most significant impact among the capitals of the local community, respectively, in the dimensions of "social capital" with a numerical average (3.8245), "built or physical capital" with a numerical average (3.9635) and "natural capital" with a numerical average (3.6931). Investigating

the direction and intensity of the impact of rural community capital dimensions in the rural economy through tourism development using linear regression test showed that the significant relationship according to the equivalent determination coefficient (0.901) and the value of the F test statistic equal to 394.172 showed that the significant relationship is significant at the 99% level. Based on the regression result, it can be said that the most significant direct impact of the dimensions of the local community's capital in the rural economy through tourism development from the point of view of the respondents living in the studied tourism target villages can be attributed to financial capital (0.546) and social capital (0.512) was found to be related. Investigating the correlation between the dimensions of rural community capital and the rural economy development index through tourism showed using the Spearman test that between the rural economy development index through tourism and the dimensions of rural community capital inbuilt (physical) capital (0.330), natural capital (0.265), political-institutional capital (0.767), financial capital (0.752), capital Social (0.440) there is a significant relationship at the 99% level. On the other hand, there is no significant relationship between the dimensions of human capital (0.070) and cultural capital (-0.037) and the development of rural economy through tourism in the studied villages.

Conclusion

Finally, the final results show that among the 8 target villages studied, the villages of Su Kahriz in Khorramdarreh county, with an average rank (of 164.75) and Shit in Tarom county, with an average rank (of 164.30), are ranked first and second in terms of the total dimensions of rural community capital. In addition, Papai village in Zanjan county has the lowest rank with an average rating (141.04), and other tourist target villages are located between Behestan and Su Kahriz villages. Also, the spatial analysis of the economic effects of tourism development in the studied tourism target villages in Zanjan province shows this fact that Shit villages in Tarom county

and Darsajin in Abhar county, respectively, with average ranking (of 190.00) and (186.64) have the most effectiveness in the development of the tourism-based rural economy. Moreover, activities related to it and Behestan village in Mahneshan county, with an average rating (of 134.39), have the lowest rating in this regard. According to the above-mentioned cases, there is no significant relationship at the level of 95% among the sample villages in both of the studied indicators, i.e., having the dimensions of local capital and the economic effects of tourism development. The main reason for this can be seen in selecting these villages as the target villages for tourism and their unique and numerous attractions.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

سرمایه‌های جوامع محلی و توسعه اقتصادی گردشگرمحور مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری استان زنجان*

سیده سمیرا موسوی^۱، جمشید عینالی^۲✉، فرهاد جوان^۳

۱- گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران. رایانامه: ssmousavi023@gmail.com

۲- نویسنده مسئول، گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران. رایانامه: einalia@znu.ac.ir

۳- گروه مدیریت جهانگردی، دانشکده میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، دانشگاه مازندران، بابل، ایران. رایانامه: f.javan@umz.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف از انجام تحقیق ارزیابی نقش چارچوب سرمایه‌های جامعه روستایی در توسعه اقتصاد روستایی از طریق توسعه گردشگری در روستاهای هدف گردشگری استان زنجان است. به این منظور از هر یک از شهرستان‌های ۸ گانه استان یک روستا به عنوان روستای هدف گردشگری از سوی سازمان گردشگری انتخاب شده است. جامعه آماری روستاهای نمونه است که در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۸۸۱۲ مورد بوده که حجم نمونه ۳۲۷ نفر از طریق کوکران انتخاب شد. جمع‌آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه صورت گرفت. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های آماری از قبیل t تک نمونه‌ای، رگرسیون خطی چند متغیره، همبستگی و جداول توافقی و کروسکال والیس استفاده شده است. نتایج تحلیل نشان داد که تمامی ابعاد سرمایه‌های جامعه محلی بالاتر از مطلوبیت عددی مورد آزمون بوده و تفاوت معناداری را در سطح ۹۹ درصد نشان می‌دهد و از بین ابعاد سرمایه جامعه روستایی به ترتیب سرمایه اجتماعی (۳,۸۲۴۵) و سرمایه ساخته شده (۳,۹۶۳۵) بیشترین تأثیر در توسعه اقتصاد روستایی داشته‌اند. از طرفی دیگر، توسعه گردشگری در روستاهای نمونه تأثیر مثبتی بر روی تنوع منابع درآمدی برای ساکنین (۳,۵۳۱۵) و بهبود فرصت‌های اشتغال و درآمدی (۳,۳۶۳۷) داشته است. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون خطی با توجه به ضریب تعیین (۰,۹۰۱) و مقدار آماره آزمون F برابر با ۳۹۴,۱۷۲ نشان داد که بیشترین تأثیر مستقیم ابعاد سرمایه‌های جامعه محلی در اقتصاد روستایی از طریق توسعه گردشگری از دیدگاه پاسخگویان ساکن روستاهای هدف گردشگری مورد مطالعه به ترتیب به سرمایه مالی (۰,۵۴۶) و سرمایه اجتماعی (۰,۵۱۲) اختصاص دارد.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۱۰ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۳/۰۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۰۸ تاریخ چاپ: ۱۴۰۴/۰۵/۱۳	
واژگان کلیدی: سرمایه، جامعه روستایی، گردشگری روستایی، اقتصاد روستایی، استان زنجان.	
استناد: موسوی، سیده سمیرا؛ عینالی، جمشید و جوان، فرهاد. (۱۴۰۴). سرمایه‌های جوامع محلی و توسعه اقتصادی گردشگرمحور مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری استان زنجان. فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۷ (۲)، ۶۵-۸۱. http://doi.org/10.22059/JHGR.2024.371800.1008668	
	نویسندگان ©
ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران	

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد خانم سیده سمیرا موسوی در گروه جغرافیا با راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم در دانشگاه زنجان انجام شده است.

مقدمه

مناطق روستایی و جوامع آن نقش بسزایی در ثبات سیاسی و اقتصادی کشورهای درحال توسعه ایفا می‌کنند (et Rashid al., 2019; Vorodam et al., 2022). به‌طوری‌که، این نقش را می‌توان در مواردی از قبیل کمک به رشد اقتصادی، تأمین انرژی، ایجاد کسب‌وکار، ایجاد اشتغال (Meyer, 2014; Vorodam et al., 2022)، تولید ناخالص ملی، تأمین غذای جمعیت، مواد اولیه و نظایر آن بیان کرد (Azizpour et al., 2019). از طرفی دیگر، مناطق روستایی در کشورهای درحال توسعه به‌ویژه ایران به لحاظ اقتصادی با چالش‌هایی مانند مهاجرت گسترده روستا-شهری و پیری ساختار جمعیت روستایی (Brooks 2020; Ubels et al., 2020)؛ تغییرات شدید کاربری اراضی (et al., Rashid 2019; Deller et al., 2019; Kusio Naminse et al., 2019; Okeke & Nwankwo, 2017; et al., 2022)، ضعف زیرساخت‌های عمومی و نارسایی شبکه‌های تجاری و بازاری (Kusio et al., 2022)، سطح پایین بهره‌وری عوامل تولید و ضعف دانش مدیریتی و فنی (Ćurčić et al., 2021; et al., Rashid 2021b)، خروج بالای سرمایه و محدودیت منابع و ضعف ظرفیت‌های اقتصادی (et al., Rashid 2019; Vorodam et al., 2022) و نظایر آن دست‌به‌گریبان هستند که جامعه روستایی را با چالش‌های متعددی در دستیابی به برابری اقتصادی و پایداری توسعه اجتماعی-اقتصادی مواجه می‌کند (et al., Rashid 2019). از طرفی دیگر، بروز تحولات اجتماعی-اقتصادی ناشی از جهانی‌شدن، توسعه سریع شهرنشینی، نارسایی فعالیت‌های بخش کشاورزی در تأمین معیشت (Li et al. 2019; Yanes, 2019)، توجه به توسعه گردشگری را به‌عنوان مکمل توسعه اقتصادی با بهره‌گیری از سرمایه‌های جامعه محلی را راهکاری جهت توسعه روستایی عنوان می‌کنند (et al., Rashid 2019).

چارچوب سرمایه جوامع روستایی^۱ یک سیستم کل‌نگر است (Singgalen et al., 2019; Gkartzios et al., 2022) که انواع مختلفی از سرمایه‌های طبیعی، فرهنگی، انسانی، اجتماعی، سیاسی، مالی و ساخته‌شده جامعه را در برمی‌گیرد که نقش مهمی در توسعه گردشگری دارد (Ćurčić et al., 2021; Ma et al., 2021). اشکال مختلف سرمایه در یک جامعه به‌طور متقابل دارای نقش خود تقویت‌کنندگی^۲ است (Emery & Flora, 2020; Trono, 2019; Inigo & Albareda, 2019). یکی از ارزش‌های مفهوم سرمایه روستایی این است که نقش فعالیت‌های کشاورزی را در اقتصاد مناطق روستایی به رسمیت می‌شناسد و با بهره‌گیری از توان آن به ارائه ترکیبی از مشاغل تولیدی روستایی و همچنین فعالیت‌های غیر تولیدی و خدماتی را تقویت می‌کند (Slee, 2005:275)، و همچنین، بر تحولات پساتولیدی حوزه‌های کشاورزی (Eimermann, 2016) و چندمنظوره بودن^۳ نقش کشاورزی را موردتوجه قرار می‌دهد (Tong & Diepart, 2015; Ogilvie et al., 2022). عناصر سرمایه حومه‌های روستایی را می‌توان به‌عنوان مؤلفه‌های اساسی دارایی‌های گردشگری روستایی تصور کرد. این بدان معنی است که کیفیت تجربه گردشگری روستایی به کیفیت سرمایه روستایی که از آن پشتیبانی می‌کند، بستگی دارد (Garrod et al., 2006:119). زیرا که، اشکال مختلف توسعه گردشگری روستایی در کنار ویژگی‌های گردشگران، به تقویت سرمایه محلی از قبیل ایجاد و توسعه زیرساخت‌های فیزیکی، ساختارهای سرمایه‌گذاری و مالکیت محلی، ساختارهای محلی نیروی کار و سرمایه اجتماعی مناطق روستایی کمک می‌کنند (Singgalen et al., 2019; Kataya, 2021).

1. Community Capitals Framework (CCF)

2. Selfreinforcing

روستاهای هدف گردشگری استان زنجان همانند شرایط عمومی روستاهای کشور دارای پتانسیل‌های متعددی در گردشگری در عرصه‌های طبیعی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. در استان زنجان ۱۶ روستای دارای ظرفیت‌ها و جاذبه‌های گردشگری در زمینه‌های تاریخی و طبیعی و فرهنگی از سوی سازمان گردشگری، میراث فرهنگی و صنایع‌دستی به‌عنوان روستاهای هدف گردشگری شناسایی و معرفی شده‌اند که در صورت برنامه‌ریزی بهتر با هدف استفاده مناسب از سرمایه‌های جامعه روستایی در ابعاد مختلف می‌تواند زمینه را برای توسعه پایدار و به‌ویژه در شاخص‌های اقتصاد روستایی مهیا کند. در این راستا هدف از پژوهش حاضر ارزیابی نقش چارچوب سرمایه‌های محلی جامعه روستایی در توسعه اقتصاد روستایی با بهره‌گیری از توسعه گردشگری روستایی در روستاهای هدف گردشگری استان زنجان می‌باشد و تلاش می‌کند به سؤالاتی از قبیل ۱- چه رابطه‌ای بین سرمایه‌های جامعه محلی و توسعه گردشگری در روستاهای هدف وجود دارد؟ و ۲- مهم‌ترین سرمایه جامعه محلی در توسعه اقتصاد محلی از طریق گردشگری کدام‌اند؟ پاسخ دهد.

در منابع فارسی مطالعات کمتری در خصوص چارچوب سرمایه‌های جامعه محلی وجود دارد و بیشتر به بررسی سرمایه مالی، فیزیکی و اجتماعی است. از این رو تعدادی از منابع مرتبط مورد بررسی قرار گرفته است.

جوان و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی با عنوان شناسایی تأثیرگذارترین و تأثیرپذیرترین عوامل توسعه گردشگری روستایی در راستای اقتصاد پایدار به این نتایج رسیدند که عواملی مانند شناسایی ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل، تدوین و اجرای سند راهبردی و توسعه گردشگری روستایی و اطلاع‌رسانی مناسب از توانمندی‌های گردشگری روستایی از تأثیرگذارترین عوامل توسعه گردشگری روستایی در راستای اقتصاد پایدار روستا به شمار می‌آیند. عینالی و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله‌ای نتیجه گرفته‌اند که سرمایه‌های جامعه تأثیر مثبت و معناداری در توسعه گردشگری دارد. به‌طوری‌که، سرمایه طبیعی، سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی موجود در روستاهای هدف گردشگری نسبت به سایر اشکال سرمایه نقش تعیین‌کننده‌ای در توسعه گردشگری ایفا کرده‌اند. صالح و ولی شریعت‌پناهی (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان "تحلیل سرمایه‌های گردشگری روستایی بخش شاهو" نتیجه گرفته‌اند که سرمایه‌های طبیعی و فرهنگی مهم‌ترین عامل در جهت برنامه‌ریزی و جذب گردشگر بوده و سرمایه‌های انسانی، اجتماعی و فیزیکی تسهیل‌کننده جذب گردشگری در منطقه مورد مطالعه هستند.

هی و همکاران (۲۰۲۱)، در مطالعه‌ای نتیجه گرفته‌اند که گردشگری روستایی پایدار، چه در بلندمدت و چه در کوتاه‌مدت، همیشه نقش مثبت و قابل‌توجهی در ارتقای توسعه جامعه روستایی دارد. به‌ویژه، در بلندمدت، ساخت زیرساخت‌های روستایی، محیط‌زیست محیطی روستایی، هزینه‌های مالی کشاورزی، پیشرفت فن‌آوری کشاورزی و سرمایه انسانی روستایی به‌عنوان نیروهای اصلی توسعه جامعه روستایی شناخته می‌شوند. یانیس و همکاران (۲۰۱۹) با عنوان "گردشگری مبتنی بر جامعه محلی در کشورهای در حال توسعه" نشان می‌دهد که توجه به سیاست‌های مبتنی بر چارچوب سرمایه جامعه، نقش مؤثری در فراهم کردن پایه‌ای برای مشارکت جامعه در زمینه توسعه گردشگری دارد. ریویرا و همکاران (۲۰۱۹) در مقاله "نقش سرمایه اجتماعی در توسعه کشاورزی و روستایی" نتیجه می‌گیرند که درک و شناخت درست از سرمایه‌های مناطق روستایی نقش مؤثری در توسعه کشاورزی کشورهای مورد مطالعه داشته است. به‌طوری‌که، با توجه به نقش هم‌افزایی سرمایه‌ها، تأکید بر روی سرمایه اجتماعی به استفاده بهینه سایر انواع سرمایه‌ها کمک کرده و اثرگذاری برنامه‌ریزی محلی را بهبود بخشیده است. سو و همکاران (۲۰۱۹) در مقاله "پایداری معیشت در مقاصد گردشگری روستایی در چین" تنوع معیشت ساکنین روستاهای گردشگرپذیر را با اتخاذ استراتژی چند فعالیتی با استفاده از روابط هم‌افزایی بین گردشگری و سرمایه‌های جامعه روستایی میسر می‌داند که این امر به بهبود درآمد و ایجاد اشتغال مولد منجر می‌شود. کلین (۲۰۱۷)، در مقاله‌ای نتیجه گرفته است که استفاده مناسب از چارچوب سرمایه‌های

جامعه به بازنده‌سازی مناطق روستایی واقع در مسیرهای هنری و افزایش مشارکت شهروندان در توسعه گردشگری کمک کرده است. هوانگ و استوارت (۲۰۱۷) در مقاله "سرمایه اجتماعی و اقدام جمعی در گردشگری روستایی" نتیجه می‌گیرند که توسعه گردشگری به‌عنوان یک تلاش هماهنگ شبکه‌های اجتماعی به ارتقای کیفیت مدیریت محلی و تلاش‌های جامعه‌محور منجر شده و زمینه را برای مدیریت سرمایه‌های طبیعی و انسانی از طریق اقدام جمعی و شکل‌دهی سازمان‌های جمعی محلی مهیا می‌سازد و در نتیجه آن توسعه گردشگری به تحولات اجتماعی و اقتصادی روستاها شدت می‌بخشد.

مبانی نظری

روند سریع جهانی‌شدن با نمادهایی از قبیل شهرنشینی گسترده و مصرف‌گرایی افسارگسیخته در جامعه در کنار افزایش اوقات فراغت، بروز ناهنجاری‌های اجتماعی، آلودگی زیست‌محیطی و نظایر آن، به‌طور فزاینده‌ای تقاضا برای محیط‌های روستایی به‌عنوان مکانی برای سرگرمی، آرامش و فراغت را افزایش داده است (Zhu, 2020; Sánchez-Rivero et al., 2022). که این روند به‌ویژه در کشورهای جهان سوم نمودی جدی‌تر دارد (Ghaedrahmati et al., 2018). در این رابطه، گردشگری روستایی به‌عنوان یک فعالیت چندوجهی و مبتنی بر کسب‌وکارهای کوچک‌مقیاس (Bakas et al., 2019) اشکال مختلفی از قبیل گردشگری کشاورزی و مزرعه، گردشگری فرهنگی، طبیعت‌گردی، گردشگری سبز، گردشگری مهمان‌پذیری، گردشگری ماجراجویی و گردشگری میراث فرهنگی را شامل می‌شود (Radović, 2016; Kantar & Svržnjak, 2017) که در صورت برنامه‌ریزی مناسب با توجه به سرمایه‌های جامعه روستایی می‌تواند به‌عنوان یک عامل تغییر به توسعه روستایی و پایداری آن کمک کند. گردشگری روستایی به‌منزله ابزاری کارآمد به‌عنوان عاملی برای بهبود رفاه جمعیت روستایی و محرکی برای توسعه اجتماعی-اقتصادی مناطق روستایی مطرح شود (Romanenko et al. 2020; Palacios-Florencio et al., 2021). به‌ویژه فعالیت گردشگری در مناطق روستایی، علاوه بر ایجاد رشد اقتصادی، به ارتقای بخش کشاورزی و تولید صنایع‌دستی محلی، توسعه خدمات عمومی، بهبود شرایط محیطی و حفظ میراث فرهنگی و سنت‌های محلی نیز کمک کرده (Sánchez-Rivero et al., 2022) و می‌تواند به‌عنوان یکی از راه‌حل‌های ممکن برای کاستن از مشکلات مناطق روستایی از جمله کاهش جمعیت، پیری جمعیت، بیکاری گسترده، مدیریت بهینه منابع و ایجاد و تقویت زیرساخت‌ها مطرح شود (Su et al., 2018; Martínez et al., 2019). بنابراین، توسعه گردشگری علاوه بر کسب درآمد خارج از منطقه، ایجاد درآمد و اشتغال و متنوع‌سازی آن در مقاصد روستایی، به تحریک رقابت محلی و سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها، تشویق سایر بخش‌های اقتصادی، توسعه انسانی و تکنولوژیکی برای توسعه محلی کمک بسزایی می‌کند (Telfer & Sharpley, 2015; Yanes, 2019). ازاین‌رو، گردشگری روستایی می‌تواند وسیله‌ای مهم برای (۱) ارائه یک‌راه حل ممکن برای مشکلات مناطق روستایی مربوط به از دست دادن فرصت‌های اقتصادی و کاهش جمعیت و (۲) مکانی برای تفریح و گذران اوقات فراغت برای شهروندان نسبتاً ثروتمند شهری باشد (Kim, 2018).

رائو و همکاران (۲۰۲۴) توسعه گردشگری روستایی با بهره‌گیری از دارایی‌های جامعه محلی را به‌عنوان یک نیروی محرکه خارجی مهم، عاملی تأثیرگذار در ارتقای سازگاری معیشتی روستائیان معرفی می‌کنند. ژیانگ و همکاران (۲۰۲۲) و ژونگ‌وی و آنگ (۲۰۲۲) معتقدند که توسعه گردشگری روستایی با توجه به ارتباطات گسترده و بهره‌گیری از بخش عمده‌ای از صنایع خدماتی مدرن، ارتباطات فرهنگی، صنایع محلی و نظایر می‌تواند از طریق ایجاد و تقویت "کسب‌وکارهای پر رونق" آرزوهای مردم را برای زندگی بهتر تحقق بخشیده و مسیر مطمئنی را برای احیای اقتصاد و

صنعت روستایی و حفاظت از دارایی‌های اکولوژیکی تشکیل دهد و یک محیط توسعه‌ای عالی و پاک برای تعمیق اصلاحات با کیفیت بالا در مناطق گردشگری روستایی ایجاد کند. به عقیده یو و همکاران (۲۰۲۰) و ریولوح و همکاران (۲۰۲۰) سرمایه‌های جامعه محلی نقش مهمی در بهبود معیشت دارد. به‌طوری‌که، بین کمیت و کیفیت سرمایه‌های روستایی و توسعه گردشگری رابطه معناداری وجود دارد. فقدان سرمایه‌های معیشتی به فقر مردم کمک می‌کند و همین امر باعث می‌شود سرمایه‌های معیشتی به قابلیت برای مبارزه با فقر تبدیل شود و به معیشت پایدار جامعه کمک کند.

مفهوم سرمایه در دوران کلاسیک و نئوکلاسیک با تأکید بر نقش آن در کمک به نیروی کار بازتاب می‌یابد. سرمایه معمولاً به‌عنوان یک "نهاد" تولید در معرض فرسودگی، استهلاک و انباشت هستند (Durlauf & Blume, 2008) و به‌طور معمول شامل سرمایه فیزیکی از جمله ماشین‌آلات/تجهیزات، ساختمان‌ها و غیره می‌باشد. آرو (۲۰۰۴) این تعریف از سرمایه را گسترش داده و سه ویژگی آن را مشخص می‌کند: ۱- بسط و گسترش در زمان^۲، ۲- فداکاری عمدی در زمان حال برای منافع آینده و ۳- بیگانگی^۳ (قابلیت فروش یا انتقال آن). اگرچه سرمایه فیزیکی به هر سه مورد پایبند است، آرو (۲۰۰۰) اشاره می‌کند که ویژگی «بیگانگی پذیری» با «سرمایه انسانی» مطابقت کاملی ندارد. با این حال، این مشاهدات را می‌توان با تشریح فرآیند انتقال مهارت از طریق آموزش یا اجتماعی شدن در گروه‌ها، مؤسسات و نهادها بیان کرد. بنابراین، سرمایه به‌عنوان هر دارایی یا گروهی از دارایی‌ها با توانایی ارائه جریانی از منافع فعلی یا آتی تعریف می‌شود (Shoeb-Ur-Rahman et al., 2019; Rico et al., 2020). چنین چارچوبی به‌طور ضمنی به تعریف جدیدتر سرمایه ارائه‌شده توسط فلورا و همکاران (۲۰۱۵) که قابلیت‌های تولید مثل منابع جامعه را هنگام سرمایه‌گذاری برای ایجاد منابع جدید مورد توجه قرار می‌دهد، اشاره دارد. این درک، تفسیر سنتی سرمایه را که به‌طور عمده با دارایی‌های مالی همسو می‌شود، گسترش می‌دهد تا طیف گسترده‌ای از منابع جامعه را در برگیرد، که به‌طور مختلف به‌عنوان منابع پایه گردشگری از آن یاد می‌شود (Hsu et al., 2022; Gkartziros et al., 2022).

مفهوم "سرمایه" در تعریف اولیه توسعه پایدار در گزارش برانتلند (Boggia & Cortina, 2010) در زمینه معیشت پایدار مورد استفاده قرار گرفت (Mikulcak et al, 2015; Stone & Nyaupane, 2018; Munanura et al., 2021). در دهه‌های اخیر، محققان سرمایه‌های مختلفی را به تعاریف قبلی اضافه کرده‌اند و توسعه پایدار را به‌عنوان رشد متوازن سرمایه‌ها در سطح هدفمندی از تحلیل تعریف کرده‌اند (Emery & Flora, 2020; Hsu et al., 2022).

در چارچوب معیشت پایدار، به‌ویژه هنگامی که در مورد گردشگری اعمال می‌شود، پایداری به‌عنوان تضمین برداشت بلندمدت و پایدار از سرمایه‌های جامعه در نظر گرفته می‌شود (Stone & Nyaupane, 2018; Munanura et al., 2021). به‌طور مشابه، پایداری گردشگری در رابطه با شاخص‌های کیفیت زندگی ارزیابی می‌شود، که در آن رفاه جامعه به‌عنوان یک نتیجه معیشت به ترتیب تحت تأثیر موجودی سرمایه‌ها قرار می‌گیرد (Rulloh et al., 2020; Takahashi et al., 2024). برای ایجاد نتایج معیشت مطلوب، اهمیت حیاتی ایجاد استراتژی‌ها و فعالیت‌های اجرایی در کنار توجه به ساختارها و فرآیندهای تصمیم‌گیری برجسته شده است (اشلی، ۲۰۰۰؛ دپارتمان توسعه بین‌المللی، ۱۹۹۹). ساختارهای تصمیم‌گیری شامل ترتیبات سازمانی رسمی (و غیررسمی) بین دولت (در سطوح مختلف) و بخش‌های خصوصی است درحالی‌که «فرایند» شامل مؤسسات و قوانین، سیاست‌ها و فرهنگ مرتبط با آن‌ها است (DFID, 1999). تصمیم‌گیرندگان از فرآیندها برای هماهنگ کردن استراتژی‌ها و فعالیت‌های منابع استفاده می‌کنند. با این حال، ادبیات

1. input
2. extension in time
3. alienability

عمدتاً در ارائه یک ساختار دقیق برای ادغام سرمایه‌های مختلف درحالی که دیدگاه سهامداران کلیدی را در تصمیم‌گیری ترکیب می‌کند، ناکام است.

سرمایه‌های مناطق روستایی در قالب مفاهیم مختلفی از قبیل سرمایه‌های اقتصادی و طبیعی (CasadoDíaz et al., 2014)، اجتماعی، فرهنگی و نمادین (Benson, 2014; Rico et al., 2020) موردتوجه قرار می‌گیرد که در مطالعات مربوط به تغییرات مناطق روستایی و تحرک اقتصادی- اجتماعی آن‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای را ایفا می‌کنند. سرمایه حومه‌های روستایی به‌طور عمده در دو گروه منابع ملموس دسته‌بندی می‌شود (Garrod et al., 2006; McClinchey, 2010). عناصر ملموس سرمایه حومه روستایی به‌عنوان عناصر کاربردی اقتصاد روستایی در نظر گرفته می‌شوند، ولی سرمایه‌های ناملموس روستایی ارزش ویژه‌ای در توسعه گردشگری خلاق و جذب گردشگران به مناطق روستایی ایفا می‌کنند (Garrod et al., 2006; Eimermann, 2016). به عقیده برخی از محققان، اشکال متعدد سرمایه‌های جامعه به یکدیگر وابسته بوده و هم‌افزایی آن‌ها نقشی پویا در شکل دادن به ماریپیج معیشت جامعه محلی ایفا می‌کنند (Stone & Nyaupane, 2018; Liu et al., 2020). به‌طوری‌که، چارچوب سرمایه‌های جامعه، ساختاری را برای در نظر گرفتن و ارزش‌گذاری میراث طبیعی و فرهنگی متنوع مناطق روستایی به‌عنوان اولین گام برای تبدیل این ارزش‌ها در سایر سرمایه‌ها (سرمایه‌های انسانی، اجتماعی، ساخته‌شده و مالی) از زمان انباشت ارائه می‌دهد (Egusquiza et al., 2021).

روش پژوهش

تحقیق حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ روش، توصیفی- تحلیلی تدوین شده است. روش‌ها و ابزار گردآوری اطلاعات در تحقیق حاضر شامل روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی مبتنی بر مشاهده و تکمیل پرسشنامه بوده است. برای تعیین روایی پرسشنامه، پس از تهیه آن کنترل اولیه‌ای در مورد سؤالات پرسشنامه، توسط اساتید راهنما و مشاور صورت گرفت و سؤالات بی‌مفهوم و بی‌ربط حذف گردید. برای تعیین ضریب اعتبار یا پایایی تعداد ۳۰ پرسشنامه (حدود ۱۰ درصد تعداد نمونه) در بین سرپرستان خانوار روستاهای مورد مطالعه توزیع شد. پس از جمع‌آوری داده‌های پرسشنامه‌ها، داده‌ها وارد رایانه شد و با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ، اعتبار پرسشنامه‌ها به میزان ۰/۸۶۷ به دست آمد.

جامعه آماری تحقیق شامل روستاهای هدف گردشگری استان زنجان است که با توجه به محدودیت‌های هزینه‌ای و زمانی و ... به‌منظور مطالعه دقیق از هریک از شهرستان‌های استان و با یک مورد به‌عنوان نمونه انتخاب شده است. همچنین قابل‌ذکر است به‌منظور تعیین جامعه نمونه سعی بر آن بود روستاهایی که از جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی بیشتر و همواره آماده بازدید گردشگران و علاقه‌مندان به طبیعت و تاریخ هستند، انتخاب شدند. به‌طوری‌که، روستاهای پایایی (شهرستان زنجان)؛ روستای شیت (شهرستان طارم)؛ روستای درسجین (شهرستان ابهر)، روستای سنبل آباد (شهرستان سلطانیه)، روستای سوکهریز (شهرستان خرمدره)، روستای گلابر سفلی (شهرستان ایجرود)، روستای زرنند (شهرستان خدابنده) و روستای بهستان (شهرستان ماهنشان) در سطح روستا به‌عنوان نمونه انتخاب شده است. با توجه به وجود ۸۸۱۲ خانوار دائمی ساکن در روستاهای انتخاب شده (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵) در سطح خانوار با فرض $p \leq q$ مساوی با ۰,۵ تعداد ۳۲۷ مورد با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران برای مطالعه و تکمیل پرسشنامه انتخاب شده است. پرسشنامه تدوین شده در روستاهای نمونه با همکاری دهیاران با استفاده از محله بندی موجود در روستاها به‌صورت تصادفی ساده توزیع شده است.

با استفاده از نسبت حجم، تعداد نمونه در داخل هریک از روستاها انتخاب شد (جدول ۱) مطابق این روش تعداد نمونه برای هر یک از روستاها به صورت زیر محاسبه گردید.

جدول ۱. روستاهای هدف گردشگری استان زنجان

روستاهای نمونه	روستا	تعداد خانوار	جمعیت	تعداد نمونه
زنجان	پاپایی	۱۵۹	۴۸۶	۲۰
طارم	شیت	۲۸۴	۸۹۶	۳۶
ابه‌ر	درسجین	۱۲۵	۳۲۰	۱۶
سلطانیه	سنبل آباد	۲۱۸	۷۲۱	۳۵
خرمدره	سوکهریز	۷۸۶	۲۵۶۰	۸۰
ایچرود	گلابر	۷۲۵	۲۴۳۴	۸۰
خدابنده	زرند	۲۶۱	۹۴۹	۴۰
ماهنشان	بهستان	۱۳۲	۴۴۶	۲۰
جمع		۲۶۹۰	۸۸۱۲	۳۲۷

منبع: مرکز آمار ایران (۱۳۹۵)

با توجه به تعداد ۳۲۷ نمونه انتخاب شده با استفاده از فرمول کوکران و توزیع پرسشنامه در روستاهای نمونه، در نهایت ۳۱۰ پرسشنامه تکمیل شده به دست محقق رسید که از این تعداد پرسشنامه برای تجزیه و تحلیل آماری بهره گرفته شده است. در پژوهش حاضر جهت تجزیه و تحلیل کمی داده‌ها از آزمون‌های آماری نظیر t تک نمونه‌ای، کروسکال والیس، رگرسیون و همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. انواع متغیر از نظر نقش در تحقیق حاضر ابعاد سرمایه جامعه روستایی به عنوان متغیر مستقل و توسعه گردشگری به عنوان متغیر وابسته می‌باشد.

جدول ۲. شاخص‌ها و گویه‌های مورد استفاده در تحقیق

شاخص‌ها	گویه‌های مورد استفاده
سرمایه سیاسی	اعمال دیدگاه‌های روستاییان در تدوین قوانین و مقررات توسعه گردشگری روستا، سهیم بودن در تصمیم‌گیری و اجرای آن در روستا، توجه به هنجارها و ارزش‌ها در تدوین مقررات، حمایت سازمان‌های محلی از فعالیت‌های گردشگری، شرکت فعال در انتخاب مدیران محلی (شورای اسلامی و دهیاران)، پذیرش نقش معتمدین و افراد با نفوذ روستا، توانایی مدیران محلی در جلب مشارکت مردم، توانایی مدیران در بیان خواسته‌های محلی، توانایی مسئولین در جذب منابع و سرمایه در گردشگری، جدیت مسئولین محلی در اعمال قوانین مرتبط با تغییرات کاربری اراضی
سرمایه ساخته شده	وجود زیرساخت‌های ضروری برای پشتیبانی از توسعه از قبیل کیفیت راه‌های دسترسی به روستا، کیفیت ارتباطات اینترنتی، کیفیت خط‌دهی شبکه‌های تلفن همراه، دسترسی به حمل و نقل مناسب، دسترسی به وسایل نقلیه عمومی در روستا، تأمین انرژی از قبیل برق، سوخت، محوطه‌سازی و تأمین زیرساخت‌های مرتبط با گردشگری، وجود تابلوهای راهنمایی کننده گردشگران، وجود مکان امن برای استراحت و پارک وسایل نقلیه در روستا و جوار جاذبه‌های گردشگری، طراحی معابر تردد پیاده در روستا و ...
سرمایه مالی	دسترسی به موقع منابع پولی و اعتبارات بانکی با بهره کم، حمایت مالی از سوی سازمان‌های دولتی، استفاده از پس‌اندازهای خانوادگی، توانایی تأمین وثیقه اعتبارات، توانایی بازپرداخت وام‌های قبلی، دارایی‌های فردی و خانوادگی، معافیت مالیاتی برای فعالیت در حوزه گردشگری، توانایی استفاده از بودجه‌های تخصیص یافته دولتی، سرمایه‌گذاری مشترک با دوستان و فامیل، و ...
سرمایه طبیعی	ویژگی‌های جغرافیایی روستا، تنوع جاذبه‌های طبیعی در روستا، دسترسی و استفاده از منابع طبیعی روستا در گردشگری، تنوع زیستی گیاهی و جانوری منطقه، دسترسی به آب برای توسعه گردشگری، حفاظت از زیبایی‌های منحصربه‌فرد طبیعی، مدیریت جاذبه‌های طبیعی، جلوگیری از آلودگی منابع آب و خاک، مدیریت پسماند، مدیریت تغییرات کاربری و ...
سرمایه انسانی	داشتن مهارت‌ها و توانایی توسعه فعالیت‌ها، دسترسی به منابع محلی، داشتن آموزش و دانش در زمینه گردشگری، توانایی مدیریت فعالیت‌های گردشگری، حل اختلافات و مناقشات در زمینه استفاده از جاذبه‌ها و منابع محلی، برنامه‌ریزی برای آینده فعالیت، توانایی تصمیم‌گیری مشارکتی و جمعی و ...

اعتماد به هم روستایی‌ها، اعتماد به تصمیمات مسئولین روستا، اعتماد به سازمان‌های دخیل در توسعه گردشگری، همکاری و مشارکت محلی در گردشگری، وجود شبکه‌های محلی مبتنی بر شبکه‌های اجتماعی در منطقه، عضویت در گروه‌هایی با منافع مشترک، احساس آینده مشترک، انسجام و همبستگی با مردم روستا، اشتراک‌گذاری ایده‌ها و تجارب فعالیت و ...	سرمایه اجتماعی
برگزاری جشنواره‌های محلی، تنوع سنت‌های محلی و معرفی مناسب آن‌ها، آداب و رسوم قومی، پذیرش و احترام به گردشگران به‌عنوان مهمان، احترام به میراث فرهنگی محلی، مهمان‌نوازی، توسعه صنایع دستی، وجود خلاقیت در استفاده از فرهنگ در جذب گردشگر و ...	سرمایه فرهنگی
تنوع اقامتگاه‌ها روستایی از قبیل خانه‌های بوم گردی و خانه‌های قدیمی بازسازی شده، خانه‌های دوم گردشگری و جذب سرمایه‌های افراد غیر ساکن در روستا، تعداد مراکز تهیه غذای محلی، تعداد تاکسی‌های تلفنی و مسافربری فعال، کیفیت خط‌دهی تلفن همراه و اینترنت، تنوع فروشگاه‌ها و سوپرمارکت‌ها، مراکز فروش محصولات محلی و صنایع دستی، پارکینگ امن، تنوع جاذبه‌های گردشگری روستا، زیرساخت‌های عمومی گردشگری، امنیت گردشگران و دارایی آن‌ها، تعداد گردشگران ورودی، تعداد واحدهای خدمات گردشگری، تعداد شاغلین در گردشگری، تعداد خانه‌های دوم و ...	توسعه گردشگری
تأثیرگذاری توسعه گردشگری در بهبود وضعیت اشتغال در روستا، افزایش درآمد در بین روستاییان در اثر ورود گردشگران، افزایش تمایل به توسعه و اشتغال در زمینه گردشگری در بین مردم روستا، متنوع‌تر شدن فعالیت‌های اقتصادی در اثر ورود گردشگران به روستا، کسب درآمد از فروش مستقیم محصولات تولیدی روستا به گردشگران، افزایش تعداد فروشگاه‌های تأمین مایحتاج عمومی در روستا، توسعه خدمات عمومی در روستا (راه، آب، برق، خط‌دهی موبایل، تلفن و ...)، انتقال پول و سرمایه به روستا با هدف سرمایه‌گذاری فردی و خانوادگی در روستا، بهبود و افزایش ظرفیت روستا در جذب سرمایه‌های افراد خارج از روستا، افزایش انگیزه برای روستاییان برای راه‌اندازی کسب‌وکار در روستا، تأثیرگذاری گردشگران در تغییر کشت محصولات کشاورزی، افزایش اطلاعات از نیاز بازار، قیمت‌ها و ...، افزایش ارزش و قیمت اراضی در روستا و رونق معاملات، افزایش ساخت‌وساز و مالکیت خانه‌های گردشگری در روستا، میزان تغییرات کاربری اراضی کشاورزی به غیر کشاورزی (مانند ساخت‌وساز و ...)	اقتصاد روستایی

منبع: اقتباس از: Kline, 2017; Loison, 2019; Mueller et al., 2020; Einali et al., 2021

محدوده مورد مطالعه

استان زنجان در شمال غرب کشور و مابین هفت استان از کشور جمهوری اسلامی ایران واقع گردیده است و از شمال با استان اردبیل و استان گیلان، از شمال شرقی و مشرق با استان قزوین، از جنوب با استان همدان، از جنوب غربی با استان کردستان و از مغرب با استان آذربایجان غربی و از شمال غرب با استان آذربایجان شرقی همسایه است موقعیت جغرافیایی استان منطبق بر عرض جغرافیایی ۳۵ درجه و ۳۵ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۱۵ دقیقه شمال و طول جغرافیایی ۴۷ درجه و ۱۵ دقیقه تا ۴۵ درجه و ۲۵ دقیقه شرقی از نصف‌النهار گرینویچ است. استان زنجان متشکل از هفت شهرستان است و مرکز آن، شهرستان زنجان، از شمال به استان‌های آذربایجان شرقی و اردبیل، از شرق به شهرستان‌های طارم و ابهر، از جنوب به شهرستان‌های ایجرود و خدابنده و از غرب به ماهشان محدود می‌باشد. مساحت استان در حدود ۳۹۳۶۹ کیلومتر مربع و از نظر شکل ظاهری زمین شامل دو منطقه کوهستانی و جلگه‌ای (دشت) می‌باشد.

یافته‌ها

بررسی ویژگی‌های فردی پاسخگویان نشان داد که افراد واقع در گروه سنی ۲۰ تا ۳۰ سال با ۴۳ درصد و گروه سنی ۳۱ تا ۴۰ سال با ۴۱ درصد به ترتیب بیشترین تعداد را به خود اختصاص داده‌اند. مردان با ۸۶/۵ درصد و افراد دارای تحصیلات دبیرستانی با ۳۴ درصد بیشترین تعداد را داشته و ۹۰ درصد متأهل بوده‌اند. افراد شاغل به کشاورزی (زراعت، باغداری، دامداری و ...) با ۶۰ درصد و خانواده‌های ۴ و ۵ نفره با ۵۴ درصد بیشترین تعداد جامعه نمونه را تشکیل می‌دادند. به لحاظ مدت اقامت در روستاهای مورد مطالعه ۸۴ درصد دارای سکونت ۱۰ سال و بیشتر بوده و درآمد اصلی ۶۰ درصد پاسخگویان از فعالیت‌های کشاورزی اعم از باغداری، زراعت و دامداری بوده است.

بر اساس مطالعات موجود و بررسی ابعاد نظری با استفاده از منابع در دسترس سرمایه‌های جامعه محلی در ۷ بعد کلی دسته‌بندی شده است. به‌منظور تحلیل تفاوت معناداری میانگین عددی به‌دست‌آمده از داده‌های پرسشنامه‌ای بر اساس دسته‌بندی فوق‌الذکر از آزمون t تک نمونه‌ای بهره گرفته شده است (جدول ۳). بنابراین، با احتساب دامنه طیفی میانگین عددی که بین ۱ تا ۵ بر اساس طیف لیکرت (۱= خیلی کم، ۲= کم، ۳= متوسط، ۴= زیاد و ۵= خیلی زیاد) در نوسان است، این میزان برای تمامی مؤلفه‌های موردبررسی، بالاتر از مطلوبیت عددی مورد آزمون (۳ به‌عنوان میانگین طیف ۵ سطحی لیکرت) محاسبه شده است. به‌طوری‌که، تفاوت از حد مطلوب عددی بیانگر تفاوت معناداری ابعاد در سطح ۹۹ درصد بوده و برای همه ابعاد سرمایه جامعه محلی مثبت ارزیابی و گزارش می‌شود و بیشترین آن به بعد سرمایه اجتماعی روستاهای نمونه مورد مطالعه اختصاص دارد.

بررسی نتایج تفصیلی‌تر آزمون نشان می‌دهد که بعد "سرمایه اجتماعی" با میانگین عددی (۳,۸۲۴۵) و آماره t به مقدار (۳۲,۹۹۶) بیشترین تأثیر را در بین سرمایه‌های جامعه محلی در اقتصاد روستایی از طریق توسعه گردشگری در روستاهای هدف مورد مطالعه استان زنجان از دیدگاه پاسخگویان را دارد. به‌طوری‌که در این بعد از سرمایه، گویه‌هایی از قبیل اعتماد به هم روستایی‌ها، اعتماد به تصمیمات مسئولین روستا، اعتماد به سازمان‌های دخیل در توسعه گردشگری، همکاری و مشارکت محلی در گردشگری، وجود شبکه‌های محلی مبتنی بر شبکه‌های اجتماعی در منطقه، عضویت در گروه‌هایی با منافع مشترک، احساس آینده مشترک، انسجام و همبستگی با مردم روستا، اشتراک‌گذاری ایده‌ها و تجارب فعالیتی و ... موردتوجه محققان قرار گرفته است. علاوه بر این، بعد "سرمایه ساخته شده یا فیزیکی" با میانگین عددی (۳,۹۶۳۵) و آماره t به مقدار (۲۸,۵۹۱) با توجه به گویه‌های مطرح در پرسشنامه از قبیل وجود زیرساخت‌های ضروری برای پشتیبانی از توسعه از قبیل کیفیت راه‌های دسترسی به روستا، کیفیت ارتباطات اینترنتی، کیفیت خط‌دهی شبکه‌های تلفن همراه، دسترسی به حمل‌ونقل مناسب، دسترسی به وسایل نقلیه عمومی در روستا، تأمین انرژی از قبیل برق، سوخت، محوطه‌سازی و تأمین زیرساخت‌های مرتبط با گردشگری، وجود تابلوهای راهنمایی کننده گردشگران، وجود مکان امن برای استراحت و پارک وسایل نقلیه در روستا و جوار جاذبه‌های گردشگری، طراحی معابر تردد پیاده در روستا و ... در جایگاه دوم از دیدگاه پاسخگویان ساکن روستا قرار دارد.

جدول ۳. معناداری نقش سرمایه‌های جامعه محلی در توسعه گردشگری روستایی بر اساس تفاوت از حد مطلوب

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳							
سرمایه‌های جامعه محلی	میانگین	آماره آزمون t	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت از حد مطلوب	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	پایین‌تر بالاتر
سرمایه ساخته شده (فیزیکی)	۳/۶۹۳۵	۲۸/۵۹۱	۳۰۹	۰/۰۰۰	۰/۶۹۳۵	۰/۶۴۵۸	۰/۷۴۱۳
سرمایه طبیعی	۳/۶۹۳۱	۲۹/۴۹۹	۳۰۹	۰/۰۰۰	۰/۶۹۳۲	۰/۶۴۶۹	۰/۷۳۹۴
سرمایه سیاسی	۳/۲۵۴۵	۱۲/۱۴۶	۳۰۹	۰/۰۰۰	۰/۲۵۴۵	۰/۲۱۳۳	۰/۲۹۵۷
سرمایه مالی	۳/۶۴۲۴	۲۷/۹۹۵	۳۰۹	۰/۰۰۰	۰/۶۴۲۴	۰/۵۹۷۲	۰/۶۸۷۵
سرمایه اجتماعی	۳/۸۲۴۵	۳۲/۹۹۶	۳۰۹	۰/۰۰۰	۰/۸۲۴۵	۰/۷۷۵۳	۰/۸۷۳۷
سرمایه انسانی	۳/۳۳۴۱	۱۲/۱۸۷	۳۰۹	۰/۰۰۰	۰/۳۳۴۱	۰/۲۸۰۲	۰/۳۸۸۰
سرمایه فرهنگی	۳/۵۱۹۴	۱۶/۳۳۰	۳۰۹	۰/۰۰۰	۰/۵۱۹۴	۰/۴۵۶۸	۰/۵۸۱۹

همچنین، "سرمایه طبیعی" جامعه محلی با توجه به گویه‌هایی از قبیل ویژگی‌های جغرافیایی روستا، تنوع جاذبه‌های طبیعی در روستا، دسترسی و استفاده از منابع طبیعی روستا در گردشگری، تنوع زیستی گیاهی و جانوری منطقه، دسترسی به آب برای توسعه گردشگری، حفاظت از زیبایی‌های منحصربه‌فرد طبیعی، مدیریت جاذبه‌های طبیعی، جلوگیری در

آلودگی منابع آب و خاک، مدیریت پسماند، مدیریت تغییرات کاربری و ... با میانگین عددی (۳/۶۹۳۱) و آماره t به میزان (۲۹/۴۹۹) به عنوان سومین بعد از سرمایه‌های جامعه محلی به شمار می‌آید. با توجه به تأثیر مثبت ابعاد سرمایه‌های جامعه محلی در توسعه گردشگری و به تبع آن اقتصاد روستایی در سکونتگاه‌های روستایی مورد مطالعه، از آزمون رگرسیون خطی استفاده شده است. به طوری که در ترسیم مدل رگرسیونی "اثرات اقتصادی توسعه گردشگری در روستا" به عنوان متغیر وابسته و "ابعاد سرمایه‌های جامعه محلی" به عنوان متغیر مستقل مورد استفاده قرار گرفته است. همان طوری که نتیجه آزمون (جدول ۴) نشان می‌دهد، این رابطه با ضریب تعیین معادل ۰/۹۰۱ نقش مؤثری را ایفا کرده است.

جدول ۴. تحلیل واریانس تأثیرگذاری ابعاد سرمایه‌های جامعه محلی در اقتصاد روستایی از طریق توسعه گردشگری

ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	انحراف استاندارد
۰/۹۴۹	۰/۹۰۱	۰/۸۹۹	۰/۰۹۰۴۸

همان طوری که جدول (۵) نشان می‌دهد، نتایج حاصل از تحلیل واریانس بیانگر وجود رابطه خطی بین متغیر مستقل و وابسته می‌باشد. به طوری که، با توجه به مقدار آماره آزمون F برابر با ۳۹۴/۱۷۲ که از عدد معیار ۳/۸۴ بزرگ تر شده است، می‌توان گفت که تأثیر متغیرهای مستقل (ابعاد سرمایه‌های جامعه محلی از قبیل سرمایه‌های ساخته شده، انسانی، فرهنگی، مالی، اجتماعی، طبیعی، سیاسی - نهادی و فرهنگی) بر روی اقتصاد روستایی از طریق توسعه گردشگری در روستایی در روستاهای هدف گردشگری مورد مطالعه در استان زنجان کاملاً آشکار بوده و این رابطه در سطح ۹۹ درصد معنادار می‌باشد.

جدول ۵. تحلیل واریانس رابطه خطی بین ابعاد سرمایه‌های جامعه محلی و اقتصاد روستایی از طریق گردشگری

مؤلفه‌ها	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره آزمون F	سطح معناداری
واریانس بین گروه‌ها	۲۲/۵۹۰	۷	۳/۲۲۷	۳۹۴/۱۷۲	۰/۰۰۰
واریانس درون گروه‌ها	۲/۴۷۲	۳۰۲	۰/۰۰۸		
کل واریانس	۲۵/۰۶۲	۳۰۹			

متغیر وابسته: توسعه اقتصاد روستایی از طریق توسعه گردشگری

با نگاهی به مقادیر ضرایب استاندارد شده β آشکار می‌شود که یک واحد تغییر در انحراف معیار متغیرهای مستقل (ابعاد سرمایه‌های جامعه محلی از قبیل سرمایه‌های ساخته شده، طبیعی، اجتماعی، مالی، سیاسی - نهادی، انسانی و فرهنگی) به ترتیب به میزان ۰/۰۴۳، ۰/۰۴۵، ۰/۵۴۶، ۰/۰۲۷، ۰/۰۴۷، ۰/۰۳۹ واحد نقش مثبتی در توسعه اقتصاد روستایی از طریق توسعه گردشگری در روستاهای هدف گردشگری نمونه از دیدگاه پاسخگویان تأثیر خواهد داشت (جدول ۶).

جدول ۶. ضرایب شدت روابط میان اثرات سرمایه‌های جامعه محلی در اقتصاد روستایی از طریق گردشگری

نام متغیر	ضرایب غیر استاندارد			T	سطح معنی داری
	B	خطای B	ضرایب استاندارد شده بتا β		
مقدار ثابت	۰/۴۶۴	۰/۰۸۶	-	۵/۳۸۰	۰/۰۰۰
سرمایه ساخته شده (فیزیکی)	۰/۰۲۹	۰/۰۱۴	۰/۰۴۳	۲/۰۰۷	۰/۰۴۶
سرمایه طبیعی	۰/۰۳۱	۰/۰۱۷	۰/۰۴۵	۱/۷۹۷	۰/۰۷۳
سرمایه اجتماعی	۰/۳۹۶	۰/۰۱۹	۰/۵۱۲	۲۰/۷۴۹	۰/۰۰۰
سرمایه مالی	۰/۳۸۵	۰/۰۱۸	۰/۵۴۶	۲۱/۵۹۰	۰/۰۰۰
سرمایه سیاسی - نهادی	۰/۰۱۷	۰/۰۱۵	۰/۰۲۷	۱/۱۶۸	۰/۲۴۴

سرمایه انسانی	۰/۰۲۸	۰/۰۱۵	۰/۰۴۷	۱/۹۰۸	۰/۰۵۷
سرمایه فرهنگی	۰/۰۲۰	۰/۰۱۳	۰/۰۳۹	۱/۵۸۹	۰/۱۱۳

با توجه به نتیجه تحلیل رگرسیون خطی می‌توان اذعان نمود که ابعاد سرمایه‌های جامعه محلی در اقتصاد روستاهای هدف گردشگری نمونه در اقتصاد روستایی از طریق توسعه گردشگری تأثیر مثبتی دارد. به‌طوری‌که در منطقه مورد مطالعه، بیشترین تأثیر مستقیم ابعاد سرمایه‌های جامعه محلی در اقتصاد روستایی از طریق توسعه گردشگری از دیدگاه پاسخگویان ساکن روستاهای هدف گردشگری مورد مطالعه را می‌توان به ترتیب به سرمایه مالی (۰/۵۴۶) و سرمایه اجتماعی (۰/۵۱۲) مرتبط دانست.

علاوه بر موارد فوق‌الذکر، تحلیل روابط آماری بین ابعاد سرمایه جامعه روستایی و توسعه اقتصاد روستایی از طریق گردشگری به تفکیک ۸ روستای هدف گردشگری مورد مطالعه در استان زنجان که از طریق تحلیل خوشه‌ای در سه طبقه (کم، متوسط و بالا) دسته‌بندی شده‌اند، بر اساس آزمون همگونی کای دو مبتنی بر جداول توافقی مندرج در جدول (۷) مبین وجود رابطه معنادار آماری میان دو شاخص از دیدگاه پاسخگویان است. این بدان معناست که بر اساس شاخص ابعاد سرمایه جامعه روستایی در جهت توسعه اقتصاد روستایی از طریق گردشگری رابطه مثبتی برآورده شده است که مبین وجود رابطه مستقیم کامل در سطح معناداری ۹۹ درصد است. لذا می‌توان به این واقعیت اشاره کرد که با افزایش سطح ابعاد سرمایه جامعه روستایی در روستاهای مورد مطالعه، سطح توسعه اقتصاد روستایی از طریق گردشگری به‌طور قابل‌توجهی افزایش می‌یابد که می‌تواند از طریق متنوع سازی فعالیت‌های اقتصادی در روستا به‌ویژه در زمینه غیر زراعی از قبلی گردشگری و خدمات مرتبط با آن تأثیر مثبتی در اقتصاد روستایی ایفا کند.

جدول ۷. جدول توافقی تبیین رابطه بین ابعاد سرمایه جامعه روستایی و توسعه اقتصاد روستایی از طریق گردشگری

مؤلفه‌ها	ابعاد سرمایه جامعه روستایی			کل
	کم	متوسط	بالا	
توسعه اقتصاد روستایی از طریق گردشگری	کم	۵۶	۶۸	۱۲۴
	متوسط	۱۲	۱۴۲	۱۸۰
	بالا	۰	۰	۶
کل	۶۸	۲۱۰	۳۲	۳۰
آماره آزمون کای دو پیرسن	ارزش	درجه آزادی	سطح معناداری	
	۱۲۳/۸۶۲ (a)	۴	۰/۵۳۵	
ضریب همبستگی	۰/۰۰۰			

با توجه به نتایج جدول توافقی، بررسی رابطه همبستگی بین ابعاد سرمایه جامعه روستایی و شاخص توسعه اقتصاد روستایی از طریق گردشگری در روستاهای هدف گردشگری مورد مطالعه در استان زنجان با استفاده از آزمون اسپیرمن در جدول (۸) نشان می‌دهد که بین شاخص توسعه اقتصاد روستایی از طریق گردشگری و ابعاد سرمایه‌های جامعه روستایی در سرمایه‌های سرمایه ساخته شده (فیزیکی) (۰/۳۳۰)، سرمایه طبیعی (۰/۲۶۵)، سرمایه سیاسی - نهادی (۰/۷۶۷)، سرمایه مالی (۰/۷۵۲)، سرمایه اجتماعی (۰/۴۴۰) رابطه معناداری در سطح ۹۹ درصد وجود دارد.

جدول ۸. رابطه همبستگی بین ابعاد سرمایه‌های جامعه محلی و اقتصاد روستایی از طریق توسعه گردشگری

همبستگی اسپیرمن	شاخص توسعه اقتصاد روستایی از طریق گردشگری	شاخص توسعه گردشگری
سرمایه فیزیکی (ساخته شده)	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۳۳۰
ابعاد سرمایه جامعه روستایی	سطح معناداری	۰/۰۰۰
سرمایه طبیعی	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۲۶۵
		۰/۸۵۳

سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	
ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۷۶۷	۰/۰۹۴	سرمایه سیاسی - نهادی
سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۱۰۰	
ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۷۵۲	۰/۳۹۹	سرمایه مالی
سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	
ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۴۴۰	۰/۲۵۱	سرمایه اجتماعی
سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	
ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۰۷۰	۰/۱۲۳	سرمایه انسانی
سطح معناداری	۰/۲۲۰	۰/۰۳۱	
ضریب همبستگی اسپیرمن	-۰/۰۳۷	۰/۲۷۷	سرمایه فرهنگی
سطح معناداری	۰/۵۱۹	۰/۰۰۰	

به‌منظور تحلیل فضایی دارا بودن ابعاد سرمایه‌های محلی و اثرات اقتصادی توسعه گردشگری از آزمون ناپارامتری کروسکال والیس بهره گرفته شده است. نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل در جدول (۹) نشان می‌دهد که از بین ۸ روستای هدف مورد مطالعه، روستاهای سوکهریز در شهرستان خرمدره با میانگین رتبه‌ای (۱۶۴/۷۵) و شیت در شهرستان طارم با میانگین رتبه‌ای (۱۶۴/۳۰) در برخورداری از مجموع ابعاد سرمایه‌های جامعه روستایی در رتبه اول و دوم قرار دارند. علاوه بر این، روستای پایایی در شهرستان زنجان با میانگین رتبه‌ای (۱۴۱/۰۴) در پایین‌ترین رتبه قرار دارد و سایر روستاهای هدف گردشگری مورد مطالعه در حدفاصل روستاهای بهستان و سوکهریز واقع شده‌اند. همچنین نتایج پژوهش بیانگر این واقعیت است که به ترتیب روستاهای شیت در شهرستان طارم و درسجین در شهرستان ابهر با میانگین رتبه‌ای (۱۹۰/۰۰) و (۱۸۶/۶۴) دارای بیشترین اثرپذیری در توسعه اقتصاد روستایی مبتنی بر گردشگری و فعالیت‌های مرتبط با آن بوده و روستای بهستان در شهرستان ماهشان با میانگین رتبه‌ای (۱۳۴/۳۹) نیز دارای پایین‌ترین رتبه در این خصوص بوده است. با توجه به موارد فوق‌الذکر می‌توان به این نتیجه اشاره کرد که در هر دو شاخص موردبررسی یعنی دارا بودن ابعاد سرمایه‌های محلی و اثرات اقتصادی توسعه گردشگری هیچ رابطه معناداری در سطح ۹۵ درصد در بین روستاهای نمونه موردبررسی وجود ندارد که دلیل عمده آن را می‌توان در دلیل انتخاب این روستاها به‌عنوان روستاهای هدف گردشگری و دارا بودن جاذبه‌های متعدد و منحصر به فرد بودن آن‌ها دانست.

جدول ۹. سطح‌بندی روستاهای مورد مطالعه به لحاظ دارا بودن ابعاد سرمایه‌های محلی و اثرات اقتصادی توسعه گردشگری

روستا	ابعاد سرمایه جامعه	اثرات اقتصادی توسعه گردشگری
پایایی	۱۴۱/۰۴	۱۴۶/۵۳
شیت	۱۶۴/۳۰	۱۹۰/۰۰
درسجین	۱۴۲/۴۳	۱۸۶/۶۴
سنبل آباد	۱۵۵/۳۱	۱۵۰/۱۵
سوکهریز	۱۶۴/۷۵	۱۶۲/۴۶
گلابر	۱۵۴/۴۸	۱۵۲/۹۱
زرنه	۱۵۸/۳۰	۱۵۳/۸۱
بهستان	۱۵۱/۵۳	۱۳۴/۳۹
کای اسکوتر	۱/۴۲۲	۷/۰۱۲
درجه آزادی	۷	
سطح معناداری	۰/۹۸۵	۰/۴۲۸

پژوهش حاضر نشان می‌دهد که ابعاد سرمایه جوامع محلی نقشی تعیین‌کننده در توسعه اقتصاد محلی مبتنی بر گردشگری دارند. تحلیل‌های آماری نشان داده‌اند که سرمایه اجتماعی بیشترین تأثیر را داشته و سرمایه طبیعی کمترین تأثیر را به خود اختصاص داده است. این یافته‌ها با مطالعات عینالی و همکاران (۱۴۰۱)، صالح و شریعت‌پناهی (۱۳۹۸)، جوان و همکاران (۱۴۰۳) همخوانی دارد. از دیگر نتایج قابل توجه، تنوع منابع درآمدی و بهبود فرصت‌های اشتغال برای ساکنین روستاهاست. ورود صنعت گردشگری به مناطق روستایی مورد مطالعه، نه تنها جوانان مهاجر را به بازگشت به روستا تشویق کرده، بلکه منابع درآمدی جدیدی ایجاد نموده است. شاخص‌های تحلیل فضایی نیز نشان دادند که سرمایه مالی و اجتماعی بیشترین تأثیر مستقیم را در اقتصاد روستایی از طریق توسعه گردشگری دارند. این موضوع حاکی از اهمیت تقویت سرمایه‌های محلی در توسعه پایدار اقتصادی روستاهاست. این یافته‌ها با مطالعات هی و همکاران (۲۰۲۱)، سو و همکاران (۲۰۱۹)، هوانگ و استوارت (۲۰۱۷) همخوانی دارد.

علاوه بر این، تحلیل تفاوت فضایی میان روستاهای هدف گردشگری نشان داد که رتبه‌بندی سرمایه‌های محلی و اثرات اقتصادی توسعه گردشگری تفاوت معناداری ندارد. هرچند روستاهای سوکهریز و شیت در ابعاد سرمایه‌ای و اثرگذاری اقتصادی توسعه گردشگری پیشرو هستند، روستای پایایی و بهستان در رتبه‌های پایینی قرار دارند.

نتیجه‌گیری

نتایج تحقیق نشان داد که با افزایش سطح سرمایه‌های جامعه محلی در ابعاد مختلف، توسعه اقتصادی روستا از طریق گردشگری به طرز چشم‌گیری تقویت می‌شود. این امر به‌ویژه در ایجاد تنوع فعالیت‌های اقتصادی غیر زراعی و خدمات مرتبط با گردشگری مؤثر است. تقویت سرمایه‌های اجتماعی و مالی به‌عنوان عناصر کلیدی می‌تواند مبنای توسعه پایدار در این مناطق باشد.

به‌طور کلی، این پژوهش تأکید می‌کند که برنامه‌ریزی جامع برای توسعه گردشگری روستایی باید به تقویت ابعاد مختلف سرمایه‌های محلی توجه کند. همچنین، اهمیت مدیریت هوشمندانه و بهره‌برداری بهینه از منابع طبیعی و انسانی برای بهبود فرصت‌های شغلی و افزایش درآمد ساکنین اجتناب‌ناپذیر است. بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، پیشنهادهایی به شرح ذیل مطرح شد:

❖ با بهره‌گیری از مدیریت کارا، علمی و تخصصی و بهبود توسعه اقتصاد گردشگری در روستاهای هدف گردشگری در استان زنجان در جهت بهره‌برداری مناسب از مواهب طبیعی و آثار تاریخی و ... و شناسایی آن‌ها به جامعه محلی، ملی و جهانی اقدام شود تا جذابیت این روستاها برای بازدید نزد گردشگران افزایش یابد و گردشگری ملی و بین‌المللی رونق بگیرد؛

❖ بر اساس برنامه ششم توسعه در بیش از ۴۰۰ روستای هدف گردشگری در کشور تعیین‌شده که سهم زنجان نیز نسبتاً زیاد است، در این راستا مؤلفه‌هایی از قبیل آموزش، تخصیص اعتبارات مناسب و هم‌افزایی دستگاه‌های متولی امر به پیشبرد توسعه گردشگری در این حوزه کمک می‌کند؛ و

❖ با توجه به شرایط کنونی جامعه و وجود روستاهای بکر در استان زنجان، لازم و ضروری است که پژوهشگران در مطالعات آتی به شناسایی پیشران‌های مؤثر در توسعه سرمایه‌های محلی در راستای توسعه اقتصادی روستاهای هدف گردشگری در این استان بپردازند.

این اثر حامی مالی نداشته است.

سهم نویسندگان در پژوهش

نویسنده اول: تهیه و آماده‌سازی نمونه‌ها، انجام آزمایش و گردآوری داده‌ها، انجام محاسبات، تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها، تحلیل و تفسیر اطلاعات و نتایج، تهیه پیش‌نویس مقاله.

نویسنده دوم: استاد راهنمای پایان‌نامه؛ طراحی پژوهش، نظارت بر مراحل انجام پژوهش، بررسی و کنترل نتایج، اصلاح، بازبینی و نهایی‌سازی مقاله.

نویسنده سوم: استاد مشاور پایان‌نامه؛ مشارکت در طراحی پژوهش، نظارت بر پژوهش، مطالعه و بازبینی مقاله.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از همه کسانی که در انجام این پژوهش به ما یاری رساندند به‌ویژه کسانی که کار ارزیابی کیفیت مقالات را انجام دادند تشکر و قدردانی می‌نمایند.

منابع

- جوان، فرهاد؛ حسوند، علی و عارف نژاد، محسن. (۱۴۰۳). شناسایی تأثیرگذارترین و تأثیرپذیرترین عوامل توسعه گردشگری روستایی در راستای اقتصاد پایدار. *پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی*، ۵(۱۵)، ۸۴-۹۸.
<https://doi.org/10.30470/jegr.2024.2022661.1143>
- صالح، غفور و ولی شریعت پناهی؛ مجید. (۱۳۹۸). تحلیل سرمایه‌های گردشگری روستایی بخش شاهو. *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*. ۸(ویژه‌نامه گردشگری روستایی)، ۱-۲۲.
- عزیزپور، فرهاد؛ جوان، فرهاد و حجت‌پور؛ محمد. (۱۳۹۸). نقش سیاست‌های تعدیل ساختاری در دگرذیسی اقتصاد روستایی ناحیه رضوانشهر. *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۵۱(۱)، ۱۵۹-۱۷۵.
<https://doi.org/10.22059/jhgr.2017.237266.1007494>
- عینالی، جمشید؛ بیگدلی، اعظم؛ رابط، علیرضا و بوئینی؛ محمدتقی. (۱۴۰۱). چارچوب سرمایه‌های جامعه روستایی و نقش آن در توسعه گردشگری (مطالعه موردی: روستاهای هدف شهرستان ابهر). *برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۱۲(۴۶)، ۱۲۷-۱۴۳.
<https://doi.org/10.30495/jzpm.2021.24357.3596>
- قادرحمتی، صفر؛ رضاعلی، منصور؛ هاشمی‌زهی، سودابه و جوان؛ فرهاد. (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای تعاملات اجتماعی در پارک‌های شهری (مطالعه موردی: شهر زابل). *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۴۹(۴)، ۹۰۱-۹۱۵.
<https://doi.org/10.22059/jhgr.2017.61741>

References

- Azizpour, F., Javan, F. & Hajipour, M. (2019). Structural Adjustment Policies and Transformation of Rural Economy in Rezvanshahr, Iran. *Human Geography Research*, 51(1), 159-175. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2017.237266.1007494> [In Persian]
- Bakas, F. E., Duxbury, N., Remoaldo, P. C., & Matos, O. (2019). The social utility of small-scale art festivals with creative tourism in Portugal. *International Journal of Event and Festival Management*, 10(3), 303-318. <https://doi.org/10.1108/IJEFM-12-2018-0061>
- Brooks, M. M. (2020). Countering depopulation in Kansas: An assessment of the Rural Opportunity Zone program. *Population Research and Policy Review*, 40(1), 137-148. <https://doi.org/10.1007/s11113-019-09551-1>
- Ćurčić, N., Mirković Svitlica, A., Brankov, J., Bjeljic, Ž., Pavlović, S., & Jandžiković, B. (2021). The role of rural tourism in strengthening the sustainability of rural areas: The case of Zlakusa village. *Sustainability*, 13(12), 6747. <https://doi.org/10.3390/su13126747>

- Deller, S., Kures, M., & Conroy, T. (2019). Rural entrepreneurship and migration. *Journal of Rural Studies*, 66, 30–42. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.01.002>
- Durlauf, S., & Blume, L. E. (Eds.). (2008). *The new Palgrave dictionary of economics*. Palgrave Macmillan.
- Egusquiza, A., Zubiaga, M., Gandini, A., de Luca, C., & Tondelli, S. (2021). Systemic innovation areas for heritage-led rural regeneration: A multilevel repository of best practices. *Sustainability*, 13(9), 5069. <https://doi.org/10.3390/su13095069>
- Einali, J., Bigdeli, A., Rabet, A., & Boueini, M. T. (2022). Rural community capital framework and its role in tourism development (Case study: Target villages of Abhar Township). *Regional Planning*, 12(46), 127–143. <https://doi.org/10.30495/jzpm.2021.24357.3596> [In Persian]
- Emery, M., & Flora, C. (2020). Spiraling-up: Mapping community transformation with community capitals framework. In *50 years of community development* (Vol. I, pp. 163–179). Routledge. <https://doi.org/10.1080/15575330609490152>
- Garrod, B., Wornell, R., & Youell, R. (2006). Re-conceptualising rural resources as countryside capital: The case of rural tourism. *Journal of Rural Studies*, 22(1), 117–128. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2005.08.001>
- Ghaedrahmati, S., Rezaali, M., Hashemi Zehi, S. and Javan, F. (2017). Components influencing promotion of social interactions in urban parks (Case Study: Zabol City). *Human Geography Research*, 49(4), 901-915. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2017.61741> [In Persian]
- Gkartzios, M., Gallent, N., & Scott, M. (2022). A capitals framework for rural areas: ‘Place-planning’ the global countryside. *Habitat International*, 127, 102625. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2022.102625>
- He, L., Song, Y., Liu, X., Kang, Q., & Long, C. (2021). Discovering genetic diversity of Changmaogu, a rice landrace, for conservation and rural development. *Italian Journal of Agronomy*, 16(3). <https://doi.org/10.4081/ija.2021.1854>
- Hsu, F. C., Zhang, S., Zhang, Y., & Lee, T. J. (2022). Decision-making behavior in the sustainable development of intangible cultural heritage tourism. *International Journal of Tourism Research*, 24(6), 800–812. <https://doi.org/10.1002/jtr.2537>
- Inigo, E. A., & Albareda, L. (2019). Sustainability oriented innovation dynamics: Levels of dynamic capabilities and their path-dependent and self-reinforcing logics. *Technological Forecasting and Social Change*, 139, 334–351. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2018.11.011>
- Javan, F., Hasanvand, A. and Arefnezhad, M. (2024). Identification of the Most Influential and Influenced Factors in Rural Tourism Development towards Sustainable Economy. *Economic Geography Research*, 5(15), 84-98. [In Persian] <https://doi.org/10.30470/jegr.2024.2022661.1143>
- Kantar, S., & Svržnjak, K. (2017). Development of sustainable rural tourism. *The Canadian-European Journal of Regional Development and Tourism*, 9(1), 26. <https://doi.org/10.32725/det.2017.003>
- Kataya, A. (2021). The impact of rural tourism on the development of regional communities. *Journal of Eastern Europe Research in Business and Economics*, 2021, 652463. <https://doi.org/10.5171/2021.652463>
- Kim, H. N. (2018). The economic valuation of change in the quality of rural tourism resources: Choice experiment approaches. *Sustainability*, 10(4), 959. <https://doi.org/10.3390/su10040959>
- Kline, C. (2017). Applying the community capitals framework to the craft heritage trails of western North Carolina. *Journal of Heritage Tourism*, 12(5), 447–463. <https://doi.org/10.1080/1743873X.2017.1290258>
- Kusio, T., Kudelko, J., Borges, A., Delic, A., & Stroila, I. (2022). Are there any differences in rural development challenges within European countries? Social and economic contexts from EU rural leaders. *International Food and Agribusiness Management Review*, 25(5), 737–756. <https://doi.org/10.22434/IFAMR2021.0087>
- Li, Y., Westlund, H., & Liu, Y. (2019). Why some rural areas decline while some others not: An overview of rural evolution in the world. *Journal of Rural Studies*, 68, 135–143. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.03.003>

- Liu, W., Li, J., Ren, L., Xu, J., Li, C., & Li, S. (2020). Exploring livelihood resilience and its impact on livelihood strategy in rural China. *Social Indicators Research*, 150, 977–998. <https://doi.org/10.1007/s11205-020-02347-2>
- Loison, S. A. (2019). Household livelihood diversification and gender: Panel evidence from rural Kenya. *Journal of Rural Studies*, 69, 156–172. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.03.003>
- Ma, X., Wang, R., Dai, M., & Ou, Y. (2021). The influence of culture on the sustainable livelihoods of households in rural tourism destinations. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(8), 1235–1252. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1834567>
- Martínez, J. M. G., Martín, J. M. M., Fernández, J. A. S., & Mogorrón-Guerrero, H. (2019). An analysis of the stability of rural tourism as a desired condition for sustainable tourism. *Journal of Business Research*, 100, 165–174. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.03.033>
- McClinchey, K. A., & Carmichael, B. A. (2010). The role and meaning of place in cultural festival visitor experiences. In *The tourism and leisure experience: Consumer and managerial perspectives* (pp. 59–80). Channel View Publications.
- Meyer, D. F. (2014). Exploration of solutions for revitalisation of rural areas in South Africa. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(4), 613–625. <https://doi.org/10.5901/mjss.2014.v5n4p613>
- Mikulcak, F., Haider, J. L., Abson, D. J., Newig, J., & Fischer, J. (2015). Applying a capitals approach to understand rural development traps: A case study from post-socialist Romania. *Land Use Policy*, 43, 248–258. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2014.11.019>
- Mueller, D., Hoard, S., Roemer, K., Sanders, C., & Rijkhoff, S. A. (2020). Quantifying the community capitals framework: Strategic application of the community assets and attributes model. *Community Development*, 51(5), 535–555. <https://doi.org/10.1080/15575330.2020.1805527>
- Munanura, I. E., Sabuhoro, E., Hunt, C. A., & Ayorekire, J. (2021). Livelihoods and tourism: Capital assets, household resiliency, and subjective wellbeing. *Tourism and Hospitality*, 2(4), 347–364. <https://doi.org/10.3390/tourhosp2040023>
- Naminse, E. Y., Zhuang, J., & Zhu, F. (2019). The relation between entrepreneurship and rural poverty alleviation in China. *Management Decision*, 57(9), 2593–2611. <https://doi.org/10.1108/MD-11-2017-1153>
- Ogilvie, S., Edwards, J., & Küpker, M. (2022). Economically relevant human capital or multi-purpose consumption good? Book ownership in pre-modern Württemberg. *Explorations in Economic History*, 83, 101418. <https://doi.org/10.1016/j.eeh.2021.101418>
- Okeke, C., & Nwankwo, F. (2017). Rural entrepreneurship and rural development in Nigeria. *Africa's Public Service Delivery and Performance Review*, 5(1), 1–7. <https://doi.org/10.4102/apsdpr.v5i1.140>
- Palacios-Florencio, B., Santos-Roldán, L., Berbel-Pineda, J. M., & Castillo-Canalejo, A. M. (2021). Sustainable tourism as a driving force of the tourism industry in a post-COVID-19 scenario. *Social Indicators Research*, 158(1), 1–21. <https://doi.org/10.1007/s11205-021-02695-7>
- Radović, G., & Radović-Marković, M. (2016). Significance of rural tourism for female entrepreneurship development in the Republic of Serbia. *Journal of Women's Entrepreneurship and Education*, 3-4, 3–19.
- Rashid, M. F., Ngah, I., & Misnan, S. H. (2019). Revitalizing rural areas in Malaysia: A framework for economic revitalization. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 385(1), 012004. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/385/1/012004>
- Rico, P., Cabrer-Borrás, B., & Benavides-Espinosa, M. M. (2020). Intangible capital and business productivity in the hotel industry. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 16(2), 691–707. <https://doi.org/10.1007/s11365-019-00594-5>
- Romanenko, Y. O., Boiko, V. O., Shevchuk, S. M., Barabanova, V. V., & Karpinska, N. V. (2020). Rural development by stimulating agro-tourism activities. *International Journal of Management*, 11(4), 605–613.
- Rulloh, S. A., Zaki, I., & Suprayogi, N. (2020). The role of social capital in improving community welfare in East Java, Indonesia. *Opcion*, 36(S-26), 332–349.

- Saleh, Ghafour and Vali Shariat Panahi; Majid. (2019). Analysis of Rural Tourism Capital in Shaho District. *Spatial Economy and Rural Development*. 8 (Special Issue on Rural Tourism), 1-22.. [In Persian] <https://serd.khu.ac.ir/article-1-3398-fa.html>
- Sánchez-Rivero, M., Rodríguez-Rangel, M. C., Cerro, P. G., & García, A. M. M. (2022). Analysis of the economic, labour, and management effects of COVID-19 on rural accommodation: An application to a rural European province (Cáceres, Spain). *Administrative Sciences*, 12(2), 57. <https://doi.org/10.3390/admsci12020057>
- Shoeb-Ur-Rahman, M. (2019). *Co-management for tourism development and community wellbeing: The case of Hill Tracts, Bangladesh* (Doctoral dissertation, Lincoln University).
- Singgalen, Y. A., Sasongko, G., & Wiloso, P. G. (2019). Ritual capital for rural livelihood and sustainable tourism development in Indonesia. *Jurnal Manajemen Hutan Tropika*, 25(2), 115–115. <https://doi.org/10.7226/jtfm.25.2.115>
- Stone, M. T., & Nyaupane, G. P. (2018). Protected areas, wildlife-based community tourism and community livelihoods dynamics: Spiraling up and down of community capitals. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(2), 307–324. <https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1354878>
- Su, M. M., Wall, G., Wang, Y., & Jin, M. (2019). Livelihood sustainability in a rural tourism destination: Hetu Town, Anhui Province, China. *Tourism Management*, 71, 272–281. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2018.10.007>
- Takahashi, Y., Yoshida, T., Shigeto, S., Kubota, H., Johnson, B. A., & Yamagata, Y. (2024). Spatial exploration of rural capital contributing to quality of life and urban-to-rural migration decisions: A case study of Hokuto City, Japan. *Sustainability Science*, 1–18. <https://doi.org/10.1007/s11625-023-01436-8>
- Telfer, D. J., & Sharpley, R. (2015). *Tourism and development in the developing world*. Routledge.
- Tiepoh, G. N. T., & Reimer, B. (2004). Social capital, information flows, and income creation in Canada: A cross-community analysis. *Journal of Socio-Economics*, 33(4), 427–448. <https://doi.org/10.1016/j.socsec.2004.04.006>
- Tong, C., & Diepart, J. C. (2015). The contribution of multi-purpose farming to the food security of small-scale farmers: An agro-economic analysis in the lowland Mekong alluvial plain. 9789996310171.
- Trono, A. (2019). Designing cultural tourism experiences as a self-reinforcing system. In *Creating and managing experiences in cultural tourism* (pp. 121–136). World Scientific. https://doi.org/10.1142/9789813233683_0008
- Ubels, H., Bock, B., & Haartsen, T. (2020). Non-engagement of mid-aged and elderly residents in rural civic livability initiatives. *Rural Sociology*, 85(4), 730–756. <https://doi.org/10.1111/ruso.12323>
- Vorodam, J. B., Rashid, M. F., & Misnan, S. H. (2022). Settlement as a determinant for community's resilience to local economic development in Ghana. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 1082(1), 012005. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1082/1/012005>
- Yanes, A., Zielinski, S., Diaz Cano, M., & Kim, S. I. (2019). Community-based tourism in developing countries: A framework for policy evaluation. *Sustainability*, 11(9), 2506. <https://doi.org/10.3390/su11092506>
- Yu, P., Zhang, J., Wang, Y., Wang, C., & Zhang, H. (2020). Can tourism development enhance livelihood capitals of rural households? Evidence from Huangshan National Park adjacent communities, China. *Science of the Total Environment*, 748, 141099. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.141099>
- Zhu, S. (2020). Path selection of upgrading and transformation of rural tourism in post-epidemic era from the perspective of information communication. *Frontiers in Economics and Management Research*, 1, 63–66. <https://doi.org/10.33969/TWJOURNALS.FEMR.2020.010215>